



Людмила Вікторівна ЛІЧМАН,
аспірант Хмельницького університету управління та права,
вул. Героїв Майдану, 8, м. Хмельницький, 29000,
ludmila6483@gmail.com

УДК 347.44 (477)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО МІСЦЯ НЕДІЙСНИХ ПРАВочИНІВ У СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ

Досліджуються питання правової природи недійсних правочинів. На підставі аналізу наукових розробок доведено, що недійсні правочини належать до юридичних фактів, оскільки внаслідок їх недійсності виникає низка наслідків, передбачених Цивільним кодексом України. Встановлено, що залежно від того, до якого саме різновиду юридичних фактів вчені відносять недійсні правочини, їх позиції умовно можна назвати недійсний правочин — також правочин, недійсний правочин — це правопорушення та недійсні правочини є об'єктивно-протиправними діяннями. Доведено, що недійсний правочин є різновидом правочину, а його недійсність належить більше до його наслідків, ніж до самого правочину; обов'язковою ознакою правочину як юридичного факту є його правомірність. В іншому випадку його можна розглядати як правопорушення. Запропоновано віднести до об'єктивно-протиправних діянь недійсні правочини, які не містять усіх умов цивільного правопорушення, насамперед — вини з боку хоча б однієї сторони (та відповідно не є таким правопорушенням).

Ключові слова: недійсні правочини, юридичні факти, правопорушення, наслідки недійсного правочину, правомірні дії, неправомірні дії, об'єктивно-протиправні діяння.

У юридичній літературі традиційним є визначення сутності недійсних правочинів як таких, що не породжують виникнення тих юридичних наслідків, на які було спрямовано волевиявлення сторін правочину, а викликають інші наслідки, тому такий недійсний правочин не є юридичним фактом. Проте на підставі недійсного правочину, який фактично не має юридичної сили (якщо він нікчемний) або може бути її позбавлений за рішенням суду (якщо він оспорюваний), виникає цілий комплекс наслідків, передбачених ст. 216 ЦК України та іншими спеціальними нормами: повернення переданого за правочином іншій стороні, а якщо не можна повернути — відшкодування вартості того, що одержано; відшкодування винною стороною збитків та моральної шкоди, якщо їх завдано; інші особливі правові наслідки окремих видів недійсних правочинів, а також одностороння реституція та стягнення усього одержаного сторонами за правочином у дохід держави. Хіба усе це може відбутися на підставі “правового нуля”, без визнання навіть такого “дефектного” правочину юридичним фактом? Звичайно, ні. Відповідь однозначна: будь-який недійсний правочин завжди є юридичним фактом.

Мета статті — на підставі наукових розробок визначити місце недійсних правочинів у системі юридичних фактів.

Дослідження цієї тематики проводили Д. М. Генкін, В. П. Шахматов, І. Б. Новіцький, О. В. Семушина, О. В. Гутніков, І. С. Перетерський тощо. Однак, не дивлячись на суттєві напрацювання вчених, науковий інтерес до з'ясування низки проблем щодо встановлення правових наслідків недійсного правочину, має місце.

У юридичній літературі склалися декілька позицій щодо визначення місця недійсного правочину у системі юридичних фактів. Представники однієї позиції



недійсності правочинів взагалі не відносять їх до юридичних фактів, оскільки, на їх думку, вони не тягнуть жодних правових наслідків, є юридично байдужими діями, не належать до правомірних/неправомірних дій тощо. Водночас представники іншої позиції недійсності правочинів такі правочини, навпаки, вважають юридичними фактами. Ця група вчених пов'язує природу недійсних правочинів з визначенням їх місця у системі юридичних фактів. Однак між ними зустрічаються протилежні позиції щодо того, до якого саме різновиду юридичних фактів належать недійсні правочини.

Першу позицію умовно можна назвати **“недійсний правочин — також правочин”** (В. П. Шахматов, І. Б. Новіцький, О. В. Семушина, О. В. Гутніков та ін.) [3, с. 65–67; 4, с. 50; 5, с. 38].

Представники цієї позиції роблять висновок про віднесення недійсних правочинів до правочинів через *заперечення такої ознаки правочину, як правомірність*. Саме це дозволяє їм розрізняти серед правочинів і дійсні, і недійсні. На думку І. Б. Новіцького, правочин завжди дійсний, але він може бути дійсним умовно. Так, якщо він вчинений під впливом помилки, обману тощо, то потерпілий може її оспорити, і тоді він втратить силу” [3, с. 65–67]. Прихильники цього підходу (І. Б. Новіцький, В. П. Шахматов) допускають можливість існування поряд з дійсними правочинами також недійсних правочинів, що є самостійними видами правочинів, що відрізняються такими ознаками, як правомірність або неправомірність [4, с. 50]. О. В. Семушина відносить недійсні правочини до категорії правочинів, за винятком ситуації, коли вчинений правочин можна кваліфікувати як правопорушення [5, с. 38].

Особливістю цієї позиції є ще один аспект: науковці встановили, що *від правомірності чи неправомірності залежать юридичні наслідки правочину* [6, с. 50; 4, с. 164]. Зокрема В. П. Шахматов зазначає, що недійсні правочини є саме правочинами, оскільки завжди має місце юридичний факт, проте не виникають юридичні наслідки [7, с. 26]. Відповідно це змушувало представників цього підходу *чітко розмежовувати правочин і його правові наслідки, оскільки, за словами І. Б. Новіцького, не можна сказати, що протиправний правочин зовсім не викликає жодних юридичних наслідків*. Він не приводить до тих результатів, на досягнення яких був направлений, але в результаті його виконання для осіб, що його вчинили, настають інші небажані наслідки [3, с. 65–67]. Специфічно розмежовує сам недійсний правочин та його правові наслідки О. В. Гутніков. Він пояснює, що недійсність стосується саме юридичних наслідків (за його термінологією — правочин-правовідношення, а не до правочину — юридичного факту) [8, с. 33]. І з цього автор робить ще один важливий висновок, що у цьому контексті некоректно говорити про те, що недійсний правочин не є юридичним фактом [9, с. 69].

Підбиваючи підсумок, можна узагальнити, що згідно з позицією “недійсний правочин — також правочин” недійсний правочин є різновидом правочину, а його недійсність належить більше до його наслідків, ніж до самого правочину.

Друга позиція — “проміжна”: не визнаючи недійсний правочин як правочин, разом з тим не дається однозначної відповіді щодо його правової природи (І. С. Перетерський) [10, с. 6].

Саме І. С. Перетерський у 1929 році зробив першу спробу розмежувати правомірні правочини і неправомірні дії у вигляді недійсних правочинів. Науковець дійшов до висновку, що дія хоч і викликає юридичні наслідки, але не ті, які мали на увазі учасники, не користується охороною закону і *не є правочином* [10, с. 6]. Відповідно, на думку І. С. Перетерського недійсний правочин — це не правочин, оскільки йому не властиві ознаки правочину. Проте на питання *“Що ж тоді є недійсний правочин?” автор відповіді не дає*.

Важливість розробок І. С. Перетерського полягає саме у започаткуванні одного з напрямів дослідження щодо недійсних правочинів — визначення їх суті та правової природи.

Третю позицію науковців у межах цієї концепції умовно можна назвати **“недійсний правочин — це правопорушення”**. Проте окремі автори лише частину недійсних



правочинів відносять до правопорушень. Ставлення до недійсного правочину як до правопорушення є найпопулярнішою з теорій щодо суті недійсних правочинів. Основа її полягає у тому, що більшість учених переконана, що правомірність є необхідною ознакою правочинів. І якщо у певних діях ця ознака (правомірність) відсутня, вони розглядаються дослідниками як правопорушення [11, с. 12; 12, с. 181; 13, с. 44-45].

Зокрема Ф. С. Хейфец переконаний, що правомірність дії — це конститутивний елемент правочину, який відрізняє її від правопорушення. Відсутність у конкретному правочині елемента правомірності означає, що дія, яка виникла у формі правочину, насправді, є не правочином, а правопорушенням [14, с. 14]. На думку вченого, особливість цивільного права і цивільно-правової відповідальності, що допускає відповідальність без вини, дозволяє всі недійсні правочини вважати правопорушеннями, незалежно від того, чи в їх здійсненні є вина або без вини їх учасників [15, с. 46]. На це слід зазначити, що не можна абсолютизувати “безвинну відповідальність” у цивільному праві, про яку зазначає науковець. По-перше, у переважній більшості випадків відповідальність у цивільно-правових зобов’язаннях настає за наявності вини. По-друге, властива цивільному праву презумпція вини може бути спростована, що й має місце на практиці.

Компромісну позицію щодо суті недійсного правочину зайняла Н. В. Рабінович, яка, з одного боку, вважала, що недійсний правочин є правочином за своїм змістом, формою і спрямованістю [11, с. 12], але водночас й правопорушенням, тому що воно порушує норму права. Саме неправомірність недійсного правочину обумовлює анулювання правочину та визначає ті наслідки, які тягне за собою факт визнання недійсності такого правочину [11, с. 11]. Проте Н. В. Рабінович також вказує, що з цього ще не випливає, що такий правочин перестає бути правочином, так само як не перестає бути адміністративним актом той акт, який є незаконним, неправильним, аналогічно як і не перестає бути договором той договір, який не виконується [11, с. 12].

Отже, у дослідженнях науковців явно простежується лінія, що пояснити правову природу недійсних правочинів виключно через розуміння їх як правопорушення явно не вдається. Тому справедливо (на нашу думку) відносячи частину недійсних правочинів до правопорушень (зокрема й тих, що порушують публічний порядок та інтереси держави і суспільства, моральні засади), науковці висувують різноманітні пояснення юридичної природи другої частини недійсних правочинів.

Так, В. І. Жеков вказує, що недійсні правочини, розглянуті з огляду на теорію правопорушення, виявляються розділеними на дві групи: частина з них, дійсно, відповідає ознакам правопорушення, але решта правопорушеннями вважатися не може [16, с. 80]. В. П. Самоценко не виключає існування правопорушючого правочину, при цьому недійсні правочини поділив на дві групи: одна із них відповідає ознакам правопорушення, а друга — ні. Він, зокрема, зазначає, “що правочини, які заборонені цивільним правом, — це дії неправомірні, а при певних умовах — правопорушення” [12, с. 180–181]. І з цим висновком варто цілком погодитися.

До схожих висновків дійшов й В. П. Шахматов. Він окремо виділяє правочини-правопорушення. Науковець називає їх протиправними, включає до їх характеристики вину та порушення юридичної заборони. Серед протиправних правочинів науковець виділяв, зокрема, правочини, вчинені з метою, що суперечить інтересам соціалістичної держави і суспільства [7, с. 136–137].

Відповідь на проаналізовану багаторічну та багатоваріантну дискусію щодо правової природи недійсного правочину, на нашу думку, зрештою, зав’язується на питанні, чи справді правомірність належить до ознак правочину. Застосування в законодавстві саме поняття “недійсні правочини” стало приводом для думки про те, що правомірність або неправомірність не є необхідним елементом правочину як юридичного факту, а визначає лише ті або інші наслідки правочину [6, с. 50]. І тому з приводу обов’язковості існування критерію правомірності при визначенні поняття правочину немає однозначної позиції серед науковців.



Переважає в юридичній літературі підхід, що правочином визнаються лише правомірні дії (Г. Ф. Шершеневич, Ф. С. Хейфец) [17, с. 113; 15, с. 12], з яким погоджується і автор цієї статті, адже невід'ємною властивістю будь-якого цивільно-правового правочину має бути визнана його правомірність, оскільки він спрямований на відповідний правовий результат, що є однією із суттєвих ознак правочину. Разом з тим якщо дії неправомірні, мають лише вигляд правочину, вони можуть спричинити лише наслідки, передбачені законодавцем на випадок здійснення таких неправомірних дій: двостороння реституція, одностороння реституція, стягнення усього одержаного за правочином у дохід держави. Інших правових наслідків недійсний правочин породити не може.

Тобто якщо здійснюється недозволена дія, така, що заборонена законом, то вона, можливо, матиме видимість правочину, але, по суті, не вважатиметься правочином, а буде визнана неправомірною дією. Тому, на думку автора, законодавець, передбачаючи в законі підстави недійсності правочину, вказує на те, що в таких випадках здійснені неправомірні дії.

Четверту позицію умовно можна назвати *“недійсні правочини — об'єктивно-правоправні діяння”*.

Досить розповсюдженим в реальному житті є існування правочинів, які мають певні недоліки з точки зору закону. Ці недоліки переносять сам правочин з розряду правомірних юридичних дій як дій, що відповідають правовим приписам та узгоджуються зі змістом прав та обов'язків суб'єктів до категорії неправомірних дій.

Традиційним у правовій доктрині є розуміння неправомірних діянь як вольової поведінки, яка не відповідає правовим приписам, притискає суб'єктивні права, не узгоджується з покладеними на осіб юридичними обов'язками [18, с. 115].

Проте слід зазначити, що науковці надають неправомірним діям різного значення. Зокрема у цивільному праві вони вважаються однією з умов цивільно-правової відповідальності [19, с. 615–624], у теорії права — ознакою правопорушення [20, с. 238–240]. Тобто чіткого однозначного бачення суті неправомірних дій немає ні у межах однієї галузі, ні, тим більш, при співставленні теорій неправомірних дій, що мають місце у різних галузях права України.

Як уже було з'ясовано, правочинами є виключно правомірні дії. Саме тому логічно було б віднести в юридичній літературі недійсні правочини до неправомірних дій. Однак уже зазначалося, що неправильним є віднесення всіх недійсних правочинів до правопорушень. Неправомірні дії — лише одна з умов цивільного правопорушення, яке стає підставою цивільно-правової відповідальності лише при наявності й інших умов: шкоди, причинно-наслідкового зв'язку, вини (у деяких випадках наявність цієї умови не є обов'язковою). Відповідно при відсутності всіх зазначених умов відповідальності недійсний правочин не може вважатися правопорушенням. Наприклад, може бути ситуація, коли сторони, вчиняючи правочин, щиро не знали та не здогадувалися про те, що він потребує нотаріального посвідчення. Чи повинні і чи будуть вони зазнавати додаткових негативних наслідків, які є результатом визнання їх дійсно неправомірних дій правопорушенням, тим більш, що і законодавство у цьому випадку дозволяє відійти від загального правила та за судовим рішенням визнати цей правочин дійсним? Відомо, що законодавство встановлює загальний основний наслідок недійсності правочину — двостороння реституція. А спеціальні чи додаткові наслідки (відшкодування збитків, моральної шкоди) можуть мати місце відповідно до конкретних положень ЦК України лише за умови наявності умислу сторін (сторони).

Вважаємо, що ті недійсні правочини, які не містять усіх умов цивільного правопорушення, насамперед — вини з боку хоча б однієї сторони (та відповідно не є таким правопорушенням), слід віднести до об'єктивно-протиправних діянь.

Теорія об'єктивно-протиправних дій знайшла поширення у дослідженнях С. С. Алексєєва, В. Д. Ардашкіна, С. Самоценка та ін. Ця категорія вперше була запропонована й розроблена І. С. Самоценком, який визначав її як акт вольової



поведінки, який має суто зовнішній характер, викликаний незнанням закону, суперечністю окремих норм [12, с. 39].

Отже, ознаками об'єктивно-протиправного діяння є такі:

- а) вольовий характер;
- б) причиною виникнення зазвичай є незнання закону, суперечність правових норм тощо;
- в) зовнішнє вираження.

В. Д. Ардашкін, погоджуючись у цілому з наведеною дефініцією, акцентує увагу на тому, що такі акти поведінки виражають невинне невиконання юридичних обов'язків, "об'єктивно порушення" суб'єктивних прав, тобто все те, що, на його думку, можна вважати правовою аномалією. Як приклад таких "об'єктивних порушень" науковець називає безпідставне збагачення у цивільному прав [21, с. 7–8]. В. О. Кучер вказує, що згідно зі статистикою Вищого адміністративного суду України кількість цивільних справ про визнання правочинів недійсними постійно збільшується [22, с. 124–132]. Причини цього науковець вбачає і у значній кількості нормативно-правових актів, що регулюють суміжні цивільні правовідносини, та недосконалості низки положень цивільного законодавства [23, с. 11]. Отже, судова практика підтверджує, що суперечність правових норм тощо може потребувати застосування заходів захисту, які й застосовуються у випадку вчинення об'єктивно-протиправних дій.

Як вказувалося, об'єктивно-протиправна дія характеризується відсутністю вини особи, яка її вчинила. Вважаємо, що саме це є основною відмінністю недійсних правочинів від недійсних правочинів-правопорушень, які характеризуються наявністю вини.

На нашу думку, аналіз об'єктивно-протиправних діянь варто проводити шляхом їх співставлення з правопорушенням. Слід зазначити, що правовим наслідком правопорушення є юридична відповідальність (за вчинення недійсних правочинів вона може виражатися у відшкодуванні моральної шкоди; збитків, подекуди — у подвійному розмірі). Разом з тим об'єктивно-протиправні діяння викликають такі правові наслідки, що зазвичай обмежуються відновленням порушеного правового становища, виконанням юридичного обов'язку. Двостороння реституція саме й є тим наслідком, який можна розглядати як захід захисту, але в жодному разі не як захід відповідальності. Її основна мета — повернути все у попередній стан.

На наше переконання, об'єктивно-протиправні діяння належать до дій, до того ж неправомірних. Відповідно вони не можуть мати жодних ознак подій, особливо якщо врахувати те, що до цієї категорії ми відносимо недійсні правочини, в яких відсутня вина.

Підсумовуючи, зазначимо, що недійсні правочини є юридичними фактами, які викликають певні правові наслідки, хоча й не ті, на що була спрямована воля сторін при їх укладенні. Враховуючи відсутність у недійсних правочинах такої ознаки, як правомірність, недійсні правочини є неправомірними діями. Ті з них, що характеризуються наявністю вини з боку хоча б однієї сторони є, правопорушеннями. Друга частина недійсних правочинів є об'єктивно-протиправними діяннями. Будучи потенційно неправомірними, вони суттєво відрізняються від правопорушень, насамперед, відсутністю у їх структурі вини.

Список використаних джерел

1. *Агарков, М. М.* Понятие сделки по советскому гражданскому праву [Текст] / М. М. Агарков // Советское государство и право. — 1946. — № 3–4. — С. 41–55.
2. *Тузов, Д. О.* Ничтожность и оспоримость юридической сделки: пандектное учение и современное право [Текст] / Д. О. Тузов. — М. : Статут, 2006. — 204 с.
3. *Новицкий, И. Б.* Сделки. Исковая давность [Текст] / И. Б. Новицкий. — М. : Госюриздат, 1954. — 247 с.
4. *Шахматов, В. П.* Составы противоправных сделок и обусловленные ими последствия [Текст] / В. П. Шахматов. — Томск : Изд-во Томского ун-та, 1967. — 311 с.



5. *Семушина, О. В.* Недійсні правочини та правові наслідки їх недійсності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Семушина Ольга Вікторівна. — К., 2010. — 188 арк.
6. *Генкин, Д. М.* Недействительность сделок, совершенных с целью, противной закону [Текст] / Д. М. Генкин // Ученые записки ВИНЮН. — Вып. 5. — М. : Юрид. изд-во МЮ СССР, 1947. — С. 40–57.
7. *Шахматов, В. П.* Сделки, совершенные с целью противной интересам государства и общества [Текст] / В. П. Шахматов. — Томск : Изд-во Томского ун-та, 1966. — 140 с.
8. *Гутников, О. В.* Недействительные сделки в гражданском праве (теория и практика оспаривания) [Текст] / О. В. Гутников. — М. : Бератор-Пресс, 2003. — 576 с.
9. *Гутников, О. В.* К вопросу о понятии недействительных сделок. Юридический очерк [Текст] / О. В. Гутников // Недействительность в гражданском праве: проблемы, тенденции, практика : сб. ст. — М. : Статут, 2006. — 445 с.
10. *Перетерский, И. С.* Гражданский кодекс РСФСР. Научный комментарий [Текст] / И. С. Перетерский. — М. : Юриздат; НКЮ, 1929. — Вып. V (Сделки, договоры). — 84 с.
11. *Рабинович, Н. В.* Недействительность сделок и ее последствия [Текст] / Н. В. Рабинович. — СПб. : Изд-во ЛГУ, 1983. — 125 с.
12. *Самощенко, И. С.* Понятие правонарушения по советскому законодательству [Текст] / И. С. Самощенко. — М. : Юрид. лит., 1963. — 286 с.
13. *Матвеев, И. В.* Правовая природа недействительных сделок [Текст] / И. В. Матвеев. — М. : Юрлитинформ, 2002. — 176 с.
14. *Хейфец, Ф. С.* Недействительность сделок по советскому гражданскому праву [Текст] : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Хейфец Феликс Соломонович. — М., 1972. — 244 с.
15. *Хейфец, Ф. С.* Недействительность сделок по российскому гражданскому праву [Текст] / Ф. С. Хейфец. — М. : Юрайт, 2000. — 162 с.
16. *Жеков, В. І.* Правочини, які порушують публічний порядок за цивільним законодавством України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Жеков Володимир Іванович. — Одеса, 2010. — 188 арк.
17. *Шершеневич, Г. Ф.* Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) [Текст] / Г. Ф. Шершеневич ; авт. предисл. Е. А. Суханов. — М. : СПАРК, 1995. — 556 с.
18. *Алексеев, С. С.* Общая теория права [Текст] [в 2-х т.] / С. С. Алексеев. — М. : Юрид. лит., 1982. — Т. II. — 360 с.
19. Цивільне право України [Текст] : підручн. : [у 2-х кн.] / [Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. — К. : Юрінком Інтер, 1999. — 864 с.
20. Теорія держави і права [Текст] : навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін. ; за заг. ред. С. Л. Лисенкова і В. В. Копейчикова. — К. : Юрінком Інтер, 2002. — 368 с.
21. *Ардашкин, В. Д.* О принуждении по советскому праву [Текст] / В. Д. Ардашкин // Советское государство и право. — 1970. — № 7. — С. 33–39.
22. Про деякі питання практики вирішення спорів про визнання угод недійсними (за матеріалами судової колегії Вищого арбітражного суду України по перегляду рішень, ухвал, постанов) : Оглядний лист Вищого арбітражного суду України від 20.04.2001 р. № 01–8/481 [Текст] // Вісник господарського судочинства. — 2001. — № 3. — С. 124–132.
23. *Кучер, В. О.* Нікчемні правочини [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Кучер Віталій Орестович ; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. — Львів, 2005. — 210 арк.

*Рекомендовано до друку кафедрою цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 1 від 29 серпня 2014 року)*

Надійшла до редакції 01.09.2014



Личман Л. В. Отдельные вопросы относительно места недействительных сделок в системе юридических фактов

Исследуются вопросы правовой природы недействительных сделок. На основании анализа научных разработок доказано, что недействительные сделки относятся к юридическим фактам, поскольку в результате их недействительности возникает целый ряд последствий, предусмотренных Гражданским кодексом Украины. Установлено, что в зависимости от того, к какой именно разновидности юридических фактов ученые относят недействительные сделки, их позиции условно можно назвать недействительная сделка — также сделка, недействительная сделка — это правонарушение и недействительная сделка является объективно-противоправными деяниями. Доказано, что недействительная сделка является разновидностью сделки, а ее недействительность относится больше к ее последствиям, чем к самой сделке; обязательным признаком сделки как юридического факта является ее правомерность. В другом случае ее можно рассматривать как правонарушение. Предложено отнести к объективно-противоправным деяниям недействительные сделки, которые не содержат все условия гражданского правонарушения, в первую очередь — вины со стороны хотя бы одной стороны (но соответственно не являются таким правонарушением).

Ключевые слова: недействительные сделки, юридические факты, правонарушения, последствия недействительной сделки, правомерные действия, неправомерные действия, объективно-противоправные деяния.

Lichman, L. V. Individual Issues Concerning the Invalid Transactions in Legal Practice

The legal nature of invalid transactions is examined in the article. Based on the analysis of scientific research it has been proved that the invalid transactions refer to the legal facts. As a result of their invalidity a number of consequences stipulated by the Civil Code of Ukraine are risen. It was established that, depending on exactly which kind of legal facts the invalid transaction is referred by scientists, the following can be determined: invalid transaction is also a transaction, invalid transaction is the offense and the invalid transaction is objectively the wrongful act. We prove that the invalid transaction is a type of transaction, and its invalidity relates more to its consequences, than the transaction itself. The legally binding character of the transaction is its legitimacy. In either case, it can be regarded as an offense. It is proposed to consider the invalid transactions as objectively wrongful acts which do not contain all the terms of civil law violation, and first of all the committed offence by one of the sides.

Keywords: invalid transaction, the legal facts, offence, consequences of an invalid transaction, lawful acts, misconduct, objectively wrongful acts.